

Свирида В.

*студент II курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та процесу ТНЕУ
Яремко О.М.*

ДОКТРИНА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ В СУЧАСНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ УКРАЇНИ

Питання, що стосуються такої нової для сучасного вітчизняного кримінального права правової категорії, як «кримінальний проступок» на даний момент є актуальним та принциповим для українського суспільства та держави. Кримінальним проступком слід вважати протиправне діяння, тобто дію чи бездіяльність, що посягає на охоронювані законами та іншими нормативно-правовими актами суспільні відносини, а також має невеликий ступінь суспільної небезпеки і тяжкості суспільно небезпечних наслідків. Зокрема, такі науковці як Туляков О. В., Пімонов Г. П. і Дмитришина Т. І визначають кримінальний проступок видом кримінального правопорушення, що має знижений ступінь суспільної небезпеки, за який може бути призначено покарання, не пов'язане з позбавленням або обмеженням волі, а саме: штраф, громадські роботи, виправні роботи, позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, та, що не тягне за собою судимості [8, с. 41].

Про доцільність та важливість дослідження категорії кримінального проступку свідчить її (даної правової категорії) впровадження до національної правової системи України шляхом затвердження указом Президента України Концепції реформування кримінальної юстиції (далі – Концепція) [3]. Зокрема, в Розділі II цієї Концепції передбачено поділ кримінальних правопорушень на злочини і проступки за такими критеріями: 1) за ступенем небезпеки та правових наслідків кримінально караного діяння для особи, суспільства та держави; 2) практикою застосування кримінального та адміністративного законодавства; 3) міжнародним досвідом захисту людини, суспільства і держави від злочинів і проступків [3]. Зі змісту положень Концепції стає зрозумілим, що коло кримінальних проступків у кримінальному праві має формуватися із частини адміністративних правопорушень (які мають судову юрисдикцію і не є управлінськими (адміністративними) за своєю суттю, а саме - дрібне хуліганство, дрібна крадіжка тощо), і які, поки що, передбачені чинним КУпАП [1], а також із частини злочинів, які чинним КК України відносяться до злочинів невеликої тяжкості та відповідно до політики гуманізації кримінального законодавства будуть визнані такими, що не мають значного ступеня суспільної небезпеки [2].

Концепцією передбачено, що за вчинення кримінальних проступків мають наставати стягнення: позбавлення волі, штраф, позбавлення спеціальних прав, залучення до обов'язкових робіт, спеціальна конфіскація. Судимість за вчинення кримінальних проступків не буде наставати [3].

Зареєстровані на сьогодні законопроекти про внесення змін до чинного КК України [2] щодо впровадження інституту кримінального проступку, хоч і не є довершеними та не були схвалені, проте їх зміст спрямовує сучасну законотворчість у певну площину впровадження та розробки цієї категорії. А також, аналізуючи вищезгадані законопроекти можна зробити певні зауваження та висновки щодо їх положень, які були б корисними для сьогоденної законотворчості й допомогли уникненню певним недолікам та неточностям в майбутньому. Наприклад, згідно проекту закону №10126 від 28.02.2012 [4] кримінальним проступком визнається діяння, за яке передбачене покарання у виді громадських робіт, або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Законопроект №1202 від 08.01.2013 [5] передбачає: кримінальним проступком є суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального проступку (злочини невеликої тяжкості згідно з чинним КК України). Перелік діянь зазначено в створеному цим законопроектом Кодексі, а саме в Книзі 2 (Про кримінальні проступки) Особливої частини.

У проекті закону №3438 від 17.10.2013 [6] зазначено, що кримінальним проступком має бути визнано діяння, за яке передбачене покарання у виді арешту на строк не більше шести місяців, обмеження волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад тисячу неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Вважаємо, що дані законопроекти не є зовсім довершеними, а тому потребують значного доопрацювання. Але водночас вони внесли значний доробок у розвитку інституту кримінального проступку, а також слугують хорошою базою для подальшого процесу законотворення.

Поряд з попередніми, проект закону № 2897 від 19.05.2015 [7], на нашу думку, є більш досконалим. Він визначає кримінальний проступок як каране винне протиправне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом проступку, яке заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди особі, суспільству або державі. За даним законопроектом проступками планується визнавати лише: 1) умисне або необережне діяння, що завдає істотну шкоду, яка не є ні значною шкодою, а ні тяжкими наслідками; 2) умисне діяння, що створює загрозу заподіяння значної шкоди. Також авторами даного законопроекту пропонується кримінальними проступками визнати адміністративні правопорушення, які за своїм характером не є правопорушеннями проти порядку управління; злочини невеликої тяжкості, передбачені КК України, а також передбачені близько 80 кваліфікованих складів проступків (обтяжених повторністю, вчиненням діяння групою осіб). За кримінальні проступки передбачено наступні види покарань: 1) штраф (від 20 до 50 штрафних ставок); 2) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 3) громадські роботи; 4) виправні роботи; 5) службові обмеження; 6) арешт. На нашу думку, цей законопроект є таким, що найбільш дієво реалізує мету вище згаданої Концепції - гуманізація кримінальної відповідальності.

Вважаємо за доцільне об'єднати норми про кримінальний проступок у самостійний нормативно-правовий акт - Кодекс України про кримінальні

проступки (далі – КУпКП), який би був покликаний регулювати саме цю правову категорію. Хоча думки науковців з даного питання різні. Деякі з них схиляються до створення окремого нормативно-правового акту, інші ж переконанні у важливості передбачення досліджуваної нами правової категорії у чинному КК України [2]. Ми вважаємо, що створення КУпКП внесло б зручність для вітчизняної юриспруденції, адже це дало б можливість чітко визначити і розмежувати за окремими кодифікованими нормативно-правовими актами, які саме діяння є злочинами, які кримінальними проступками, а які адміністративними правопорушеннями тощо. До того ж, як зазначає Федотова Г. В.: «Більшість європейських країн має законодавчу практику відокремлення такої категорії діянь як кримінальні проступки. Розмежування кримінально протиправних діянь підтвердило свою ефективність у забезпеченні правопорядку в цих країнах (зокрема в Англії, Франції, тощо)» [9, с. 547]. І з цим складно не погодитись.

Завершена поступальна праця із впровадження інституту кримінального проступку в законодавство України, на нашу думку, є архіважливою, адже забезпечить дієве розмежування між злочинними і незлочинними діяннями; дозволить ефективніше справляти правосуддя; гуманізує сучасне кримінальне законодавство шляхом виключення кримінальної відповідальності за злочини невеликої тяжкості; встановить чітку відповідальність за діяння, які будуть віднесені до категорії кримінальних проступків.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х (редакція від 10.03.2017 р.) // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (редакція від 05.01.2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.01.2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів»: Указ Президента України № 311/2008 від 08.04.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2008.
4. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=4270.
5. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45306
6. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48706
7. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55214.
8. Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві: [монографія] / авт. кол.: В.О. Туляков, Г.П. Пімонов, Н.І. Мітрицан [та ін.]; за заг. ред. В.О. Тулякова. – Одеса: Юридична література, 2012. – С. 38-43.
9. Федотова Г.В. Кримінальний проступок у новітній кримінально-правовій доктрині / Г.В. Федотова // Протидія злочинності теорія та практика : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 жовт. 2016 р.). – К., 2016. – С. 545-547.